

Ανοδική σύγκλιση των εργασιακών και κοινωνικοοικονομικών παραγόντων

Εισαγωγή

Στο πλαίσιο της αυξανόμενης ανησυχίας για τις διαφορές ως προς την πρόοδο που σημειώνουν τα κράτη μέλη, το πρόγραμμα εργασίας του Eurofound για την περίοδο 2017-2020 περιλαμβάνει τη δέσμευση να ερευνηθεί το ζήτημα της ανοδικής σύγκλισης στην Ευρώπη, με απώτερο στόχο να καθοριστεί κατά πόσον και σε ποιους τομείς παρατηρούνται αποκλίνουσες ή συγκλίνουσες κοινωνικοοικονομικές τάσεις μεταξύ των χωρών.

Η παρούσα έκθεση αποτελεί την πρώτη δημοσίευση της ερευνητικής δραστηριότητας με τίτλο «Παρακολούθηση της σύγκλισης στην Ευρωπαϊκή Ένωση». Με βάση τις θεωρητικές και μεθοδολογικές εργασίες που εκπόνησε το Eurofound το 2018, η έκθεση εξετάζει την ανοδική σύγκλιση στον τομέα της απασχόλησης και στον κοινωνικοοικονομικό τομέα, με τη χρήση ενός συνόλου 21 δεικτών, οι περισσότεροι από τους οποίους περιλαμβάνονται στον κοινωνικό πίνακα αποτελεσμάτων του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων.

Η έκθεση απαρτίζεται από τρία μέρη: στο πρώτο μέρος εξετάζεται το ζήτημα της ανοδικής σύγκλισης σε ευρωπαϊκό επίπεδο, κάνοντας διάκριση μεταξύ των χωρών της ευρωζώνης και των χωρών που δεν είναι μέλη της ζώνης του ευρώ. Στη συνέχεια, αναλύονται ορισμένοι επιλεγμένοι δείκτες σε περιφερειακό επίπεδο και εξετάζονται οι παράγοντες που επηρεάζουν τη σύγκλιση. Τέλος, εξετάζεται και αξιολογείται ο ρόλος που θα διαδραματίσουν δύο πιθανές πολιτικές πρωτοβουλίες – το ευρωπαϊκό σύστημα ασφάλισης ανεργίας (EUI) και η πολιτική για την ευρωπαϊκή πολιτική κατώτατου μισθού (EEK) – όσον αφορά τον βαθμό στον οποίο προωθούν τη σύγκλιση.

Πλαίσιο πολιτικής

Η ανοδική σύγκλιση –συγκεκριμένα, η τάση για βελτίωση των επιδόσεων των κρατών μελών της ΕΕ σε συγκεκριμένο τομέα ή σε ευρύ φάσμα τομέων και για ταυτόχρονη μείωση του χάσματος μεταξύ των κρατών μελών– συνιστούσε ανέκαθεν πολιτική δέσμευση της ΕΕ, ιδίως στον οικονομικό και κοινωνικό τομέα. Τα κράτη μέλη, καθώς και οι πολίτες τους, προσχωρούν στην ΕΕ με την προσδοκία ότι θα επιτευχθούν οι διάφοροι κοινωνικοοικονομικοί στόχοι και θα βελτιωθούν οι συνθήκες διαβίωσης και εργασίας.

Οι προσδοκίες αυτές είχαν σε μεγάλο βαθμό ικανοποιηθεί έως την οικονομική κρίση του 2008, όταν η ανοδική σύγκλιση ανακόπηκε ή ακόμη και αναστράφηκε, καθώς τα κράτη μέλη εμφάνισαν καθοδικές τάσεις και αυξανόμενες ανισότητες στον οικονομικό και κοινωνικό τομέα.

Οι αποκλίνουσες επιδόσεις των κρατών μελών και οι αυξανόμενες ανισότητες μεταξύ τους απειλούν τη συνοχή της Ένωσης και αντίκεινται στις προσδοκίες των κρατών μελών και των πολιτών τους. Το φαινόμενο αυτό προκαλεί συνεπώς προβληματισμό: οι οικονομικές αποκλίσεις υπονομεύουν την υπόσχεση για κοινή οικονομική ευημερία σε ολόκληρη την Ευρώπη, ενώ οι κοινωνικές αποκλίσεις αποτελούν εμπόδιο στην επίτευξη του απώτερου στόχου ο οποίος είναι η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας στην Ευρώπη.

Για να αντιμετωπιστούν οι εν λόγω ανησυχίες, η οικονομική και η κοινωνική σύγκλιση βρίσκονται πλέον στο επίκεντρο του πολιτικού διαλόγου. Η έννοια της σύγκλισης είναι το κεντρικό θέμα του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων, ο οποίος διακηρύχθηκε τον Νοέμβριο 2017 και «σχεδιάστηκε ως πυξίδα για μια ανανεωμένη διαδικασία ανοδικής σύγκλισης, με σκοπό την επίτευξη καλύτερων συνθηκών ζωής και εργασίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση».

Βασικά πορίσματα

Παρά τις αρνητικές επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης, από την ανάλυση προκύπτει ότι, από τις αρχές της δεκαετίας του 2000 και μετά, τα κράτη μέλη έχουν επιτύχει σύγκλιση προς καλύτερους όρους απασχόλησης και καλύτερες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες. Επίσης, αν και καταγράφηκαν πτωτικές τάσεις και αποκλίσεις για ορισμένους δείκτες, έχουν προσδιοριστεί δύο διαφορετικές τάσεις ανοδικής σύγκλισης.

Για την πρώτη ομάδα δεικτών –η οποία περιλαμβάνει τις διαφορές στους τομείς της εκπαίδευσης και μεταξύ των φύλων, καθώς και στο ποσοστό του ενεργού πληθυσμού– διαπιστώθηκαν σταθερές και σημαντικές τάσεις ανοδικής σύγκλισης κατά τη διάρκεια ολόκληρης της υπό εξέταση περιόδου. Η βελτίωση των επιπέδων των προαναφερόμενων δεικτών και η μείωση των ανισοτήτων μεταξύ των κρατών μελών όσον αφορά τις επιδόσεις στους τομείς αυτούς ήταν αισθητές. Περιορισμένος μόνος

αριθμός χωρών εμφάνισε διακυμάνσεις στα επίπεδα και στη μεταβλητότητα, οι οποίες οφείλονται στον οικονομικό (συγκυριακό) κύκλο. Για την εν λόγω ομάδα δεικτών, η ανοδική σύγκλιση επιτεύχθηκε με ταχύτερο ρυθμό στη ζώνη του ευρώ από ό,τι στις χώρες εκτός της ζώνης του ευρώ.

Αντίθετα, για τη δεύτερη ομάδα δεικτών — η οποία περιλαμβάνει τη συμμετοχή και τον αποκλεισμό από την αγορά εργασίας, καθώς και τη φτώχεια — η ανοδική σύγκλιση συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με τον οικονομικό κύκλο. Παρατηρείται μια κυκλική τάση όσον αφορά τόσο τους μέσους όρους όσο και τη μεταβλητότητα των δεικτών, η οποία υποδηλώνει ανοδική σύγκλιση σε περιόδους ευνοϊκής οικονομικής συγκυρίας (με βελτιώσεις και χαμηλότερη διασπορά) και αποκλίσεις προς τα κάτω σε περιόδους δυσμενούς συγκυρίας (με μείωση των δεικτών και μεγαλύτερη διασπορά). Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι, σύμφωνα με τους δείκτες αυτούς, οι χώρες εκτός της ζώνης του ευρώ συγκλίνουν ταχύτερα από τις χώρες της ζώνης του ευρώ. Σε αυτούς ακριβώς τους δείκτες, δεδομένης της συσχέτισής τους με τον οικονομικό κύκλο, οι επιδόσεις των κρατών μελών πρέπει να είναι ανθεκτικές, προκειμένου να αποφευχθούν ασύμμετροι κλυδωνισμοί στο μέλλον.

Καθοδικές τάσεις εντοπίζονται στις εισοδηματικές ανισότητες και σε δείκτες που σχετίζονται με τις συνθήκες απασχόλησης, ιδίως όσον αφορά την άτυπη απασχόληση και τη μετάβαση από την προσωρινή στη μόνιμη εργασία.

Παρά τις ανοδικές τάσεις σύγκλισης που προσδιορίστηκαν, είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι, για ορισμένους δείκτες, οι διαφορές στους δείκτες των κοινωνικοοικονομικών συνθηκών και στους δείκτες της αγοράς εργασίας είναι γενικά μεγαλύτερες μεταξύ των περιφερειών της ΕΕ απ' ό,τι μεταξύ των χωρών της ΕΕ, στις οποίες η διαδικασία σύγκλισης είναι πιο έντονη. Επιπλέον, από την ανάλυση ορισμένων πληθυσμιακών ομάδων προκύπτει ότι η ηλικία και η εκπαίδευση έχουν επίσης αντίκτυπο στις τάσεις σύγκλισης.

Δείκτες πολιτικής

Η βιώσιμη ανοδική οικονομική και κοινωνική σύγκλιση θεωρείται όλο και περισσότερο θεμελιώδης για τη σταθερότητα του ενιαίου νομίσματος και την ολοκλήρωση μεταξύ των κρατών μελών και των περιφερειών.

Διάφορα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα έχουν εξετάσει μια σειρά από πρωτοβουλίες με στόχο να ενισχυθεί η ανθεκτικότητα και η ικανότητα των κρατών μελών για οικονομική και κοινωνική σύγκλιση. Στην παρούσα έκθεση εξετάζονται οι πιθανές επιπτώσεις δύο τέτοιων πρωτοβουλιών: το ευρωπαϊκό σύστημα ασφάλισης ανεργίας (EUI) και η ευρωπαϊκή πολιτική κατώτατου μισθού (EEK).

Το ευρωπαϊκό σύστημα ασφάλισης ανεργίας επιδιώκει τη μείωση των μακροοικονομικών κινδύνων και τη σύγκλιση των κοινωνικοοικονομικών συνθηκών για τους ανέργους. Ένα τέτοιο σύστημα θα μπορούσε να συμβάλει στη μείωση του ασύμμετρου αντικτύπου που έχουν οι περίοδοι ύφεσης στα κράτη μέλη, καθώς και στη μείωση των οικονομικών και κοινωνικών επιπτώσεων της ανεργίας. Ωστόσο, ο ηθικός κίνδυνος και οι επιπτώσεις κατανομής μεταξύ των χωρών καθιστούν δύσκολη την εφαρμογή του εν λόγω συστήματος. Παρά τις δυσχέρειες σχεδιασμού, η ανάγκη για μεγαλύτερο συντονισμό των συστημάτων επιδομάτων ανεργίας έχει πλέον αναγνωριστεί, όχι μόνο για τη σταθεροποίηση του κύκλου, αλλά και για να αναρμονιστεί η αντιμετώπιση των ανέργων στην Ευρώπη.

Η ευρωπαϊκή πολιτική κατώτατου μισθού θα μπορούσε να ενισχύσει τη σύγκλιση των καθαρών εισοδημάτων, να μειώσει τον αριθμό των φτωχών εργαζομένων και να αποτρέψει το κοινωνικό ντάμπινγκ. Η αύξηση του εισοδήματος των εργαζομένων στη χαμηλότερη βαθμίδα της κατανομής των εισοδημάτων θα μπορούσε επίσης να εξασφαλίσει την πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες, στις περιπτώσεις όπου οι ανάγκες δεν καλύπτονται. Τα κύρια μειονεκτήματα μιας ευρωπαϊκής πολιτικής κατώτατου μισθού αφορούν τις αρνητικές επιπτώσεις που μπορεί να έχουν οι κατώτατοι μισθοί στην απασχόληση των νέων και των ανειδίκευτων εργαζομένων και στην αυτονομία των εθνικών και κοινωνικών εταίρων για τον καθορισμό των μισθών.

Ενώ η εφαρμογή αυτών των δύο πολιτικών μπορεί να είναι χρονοβόρα και αβέβαιη, η συνεχής παρακολούθηση της σύγκλισης των εθνικών πολιτικών και ο μεγαλύτερος συντονισμός σε επίπεδο ΕΕ θα συμβάλλουν ώστε η οικονομική και κοινωνική σύγκλιση να προχωρήσει με την απαιτούμενη ταχύτητα. Πρέπει να καταβληθούν ιδιαίτερες προσπάθειες για τη μείωση των οικονομικών και κοινωνικών ανισοτήτων, όχι μόνο μεταξύ των χωρών αλλά και μεταξύ των περιφερειών και των διαφόρων ομάδων του πληθυσμού.

Περισσότερες πληροφορίες

Η έκθεση σχετικά με την ανοδική σύγκλιση των εργασιακών και κοινωνικοοικονομικών παραγόντων είναι διαθέσιμη στη διεύθυνση <http://eurofound.link/ef18042>

Υπεύθυνος έρευνας: Massimiliano Mascherini

information@eurofound.europa.eu